

Norbert Mendecki

Mi 2,13 nowy "exodus"?

Collectanea Theologica 51/4, 65-67

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. NORBERT MENDECKI, WIEN

MI 2,13 NOWY „EXODUS”?

Długa jest historia egzegezy dwóch wierszy w księdze Micheasza (2,12—13).¹ Problem stanowi nie tylko dziwna lokalizacja owych wierszy pośród grózb (1—3), ale przede wszystkim kwestia ich autentyczności. Zdania w tej materii są podzielone. A. Weiser w swoim ostatnim komentarzu do księgi Micheasza z r. 1974 datuje powstanie tych wierszy na czas niewoli babilońskiej.² W. Rudolph zaś (r. 1975) próbuje bronić autorstwa Micheaszowego.³

Niniejsza analiza (*motivgeschichtliche Untersuchung*) jest próbą rozstrzygnięcia tego problemu. Świadomie ograniczymy się do wiersza 13, gdyż 2,12 zostało już opracowane.⁴ O ile w wierszu 12 Jahwe obiecuje rozproszonemu narodowi ponowne zgromadzenie, to wiersz 13 wprowadza postać jakiegoś przewodnika, kroczącego na czele zebranych tłumów. Kim jest ów „Przewodnik”? W trakcie czytania 2,13 jawią się stopniowo jego kontury, by w ostatnim zdaniu uderzyć prawdą: „Przewodnik” to Jahwe.

Rzeczownik *happores* (Przewodnik) powstał od czasownika *prs Q*. W wielu miejscach Starego Testamentu podmiotem tego czasownika jest Jahwe (por. Wj 19,22.24; 2 Sm 5,20; 6,8; Ps 60,3; 80,13; 89,41; Job 16,14; 1 Krn 13,11; 14,11; 15,13; 2 Krn 20,37). *Prs* oznacza tu: uderzyć, zniszczyć, przełamać, nadłamać, zburzyć mur.⁵ Często *prs Q* występuje razem z dopełnieniem „mur”. Stąd pochodzi słowo *peres* oznaczające „rys, wyłom w murze”.⁶

Działalność Jahwe — „Przewodnika” jest tematem deuteroidalnego orędzia, aczkolwiek *prs Q* występuje tu tylko raz i to w sensie „rozprzestrzenie się” (Iz 54,3). U Iz 41,25 Jahwe przywołuje kogoś z północy, którzy zdepcze „możnowładców jak błoto”.

¹ Por. W. Rudolph, *Micha, Nahum, Habakuk, Zephanja*, Gütersloh 1975, 63—64.

² A. Weiser, *Das Buch der zwölf kleinen Propheten*, Göttingen⁶ 1974, 252.

³ W. Rudolph, *dz. cyt.*, 64 i 83.

⁴ N. Mendekki, *Die Sammlung des zerstreuten Volkes*, Wien 1980, 71—76 (rozprawa doktorska).

⁵ W. Gesenius, *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, Berlin¹⁷ 1962, 661.

⁶ Por. W. Gesenius, *dz. cyt.*, 661—662.

Jahwe — Wojownik występuje w tekście Iz 42,13.⁷ Na uwagę zasługuje tu czasownik *js' Q*, występujący również u Mi 2,13. Iz 43,14 przedstawia Jahwe jako tego, który łamie zawory, a w wierszu 15 objawia się Jahwe jako król narodu, podobnie jak u Mich 2,13. W innym tekście (Iz 45,1—4) będącym przepowiednią o posłannictwie Cyrusa, kroczy Jahwe przed królem Medów i Persów walcząc jako wojownik. On sam otwiera przed nim podwoje i bramy, podbija narody i kruszy żelazne zawory. W wierszu 1 mamy słówko „bramy” (liczba mnoga). „Brama” (liczba pojedyncza) występuje także u Mi 2,13.

Z powyższych wywodów wynika, że „Przewodnik” z Mi 2,13 w swej treści zbliżony jest do orędzia deuterioizajaszowego. Owa zależność uwidacznia się jeszcze bardziej w sformułowaniu: Przewodnik kroczy przed narodem. To sformułowanie przypomina wędrówkę Izraelitów do ziemi obiecanej. „Jahwe kroczy przed nimi” z Wj 13,21 zostało przejęte przez Drugiego Izajasza (52,12): „ponieważ Jahwe kroczy przed wami”.⁸

Procesja kroczących z Jahwe na czele odznacza się niebywałą siłą. Już samo słowo „Przewodnik” zawiera dynamikę działania, która udziela się całej wspólnotie z taką siłą, że każda przeszkoda stojąca na drodze zostaje przełamana. Dlatego tekst Mi 2,13 mówi, że wszyscy kroczący „łamią” przeszkody i przechodzą przez bramę.

O jaką bramę chodzi? Z pewnością o bramę jakiegoś miasta, skoro czasownik *prs Q* związany jest często z „murem” miasta.⁹ Miastem, z którego wychodzi procesja może być tylko Babel. Do tego przekonywuje nas terminologia wiersza 13, pokrewna deuterioizajaszowej, wyrażająca drugi *exodus*. Ponadto nazwa miasta „Babel” w języku akkadyjskim i sumeryjskim znaczy „Boża brama” (*bab-illi, ka-dingir/ra*).¹⁰ Tak więc przejście przez bramę oznaczałoby wyzwolenie z niewoli babilońskiej, ukazane w obrazie wyjścia ze stolicy państwa babilońskiego. Obraz ten znajduje się u Deuterioizajasza. Iz 48,20 zawiera rozkaz skierowany do narodu: „wychodźcie z Babilonu”!

Ten sam rozkaz spotykamy u Iz 52,11—12. Na uwagę zasługuje fakt, że w obydwu deuterioizajaszowych tekstach występuje czasownik *js' Q*, u Iz 52,11—12 aż 3 razy. Ten sam czasownik znajduje się Mi 2,13. Niełatwo zauważyć, że pomiędzy Iz 48,20; 52,11—12 a Mi 2,13 zachodzi ścisła korelacja. O ile teksty deuterioizajaszowe

⁷ Por. „Jak bohater posuwa się Jahwe, i jak wojownik pobudza waleczność; rzuca hasło, okrzyk wydaje wojenny, góruje męstwem nad nieprzyjaciółmi” (Iz 42,13). Cytaty w tekście według BT.

⁸ D. Baltzer, *Ezechiel und Deuterjesaja. Berührungen in der Heilserwartung der beiden großen Exilspropheten*, Berlin 1971, 17—20.

⁹ Por. wyżej.

¹⁰ A. Born, *Babel, w: Bibel-Lexikon*, Einsiedeln 1968, 158.

są rozkazem skierowanym do narodu, mającego opuścić Babel, o tyle Mi 2,13 przedstawia wypełnienie owego rozkazu: wyzwolony naród wraca do ojczyzny. Do wniosków tych należałoby jeszcze dorzucić wspomnianą wyżej zależność słowną pomiędzy Iz 52 a Mi 2,13.¹¹

Jahwe kroczący na czele wyzwolonych zostaje nazwany królem. W historii Starego Testamentu przed niewolą babilońską stosunkowo rzadko spotykamy ów tytuł odnoszący się do Boga.¹² Powściągliwość proroków w tym względzie zostaje usprawiedliwiona faktem, że w okresie przed niewolą babilońską rozpowszechniony był na szeroką skalę kult Molocha.¹³ U Deuteroizajasza Jahwe-Król otrzymuje nowe znaczenie soteriologiczne. Jahwe jest nie tylko królem Izraela, ale również jego Wybawcą (por. Iz 41,21; 34,15; 44,6; 52,7).¹⁴ Owo soteriologiczne znaczenie królewskiego tytułu dla Jahwe spotykamy również u Iz 33,22; Mi 4,7 i Sof 3,15. Teksty te pochodzą jednak z okresu po niewoli babilońskiej i zależne są w swej treści od Deuteroizajasza.¹⁵ Dlatego łatwo przyjąć, że autor Mi 2,13 był pod wpływem Deuteroizajasza, skoro Jahwe nazwał królem.

Ostatnie zdanie w wierszu 13 mówi wyraźnie, kim jest ów „przewodnik”, kroczący na czele pochodu: sam Jahwe. 2 Krn 13,12 mówi podobnie o Jahwe, który stoi na czele całego narodu, a 1 Krn 19,11 wielbi go jako głowę całego wszechświata. U Deuteroizajasza (Iz 41,4; 44,6; 48,12) Jahwe nosi tytuł „Początek”.

Z powyższego widać, że zajmujący nas tekst Mi 2,13 ukształtował się w kręgu słowo-mysłowym Drugiego Izajasza, Deuteroizajaszowe teksty, takie jak Iz 42,13; 43,14—15; 45,1—4; 48,20; 52,11—12, mogły służyć autorowi Mi 2,13 jako wzór.

MICH 2, 13 EIN NEUER EXODUS?

Zwei Verse (2,12—13) im Buch Micha stehen wie ein Fremdkörper unter den Drohungen in den Kapiteln 1—3. Sind diese noch dem Propheten Micha zu zuschreiben? Der vorliegende Aufsatz, beschränkt auf V.13 (weil V.12 bereits untersucht wurde), versucht auf diese Frage zu antworten. Aus der motivgeschichtlichen Untersuchung von V.13 geht eindeutig hervor, daß dieser unter dem deuterojesajanischen Einfluß entstanden ist. Die Texte Jes 42,13; 43,14—15; 45,1—4; 48,20; 52,11—12 dienten höchstwahrscheinlich dem Verfasser von V.13 als Vorlage.

¹¹ Por. wyżej.

¹² E. Lipinski, *Yahweh malak*, Bib 44(1963)405—406.

¹³ W. Eichrodt, *Theologie des Alten Testamentes*, t. II, Stuttgart 5 1957, 122.

¹⁴ J. A. Soggin, *THAT I*, 916.

¹⁵ Por. O. Kaiser, *Der Prophet Jesaja. Kapitel 13—39*, Göttingen 2 1976, 276; A. Weiser, *dz. cyt.*, 267; W. Rudolph, *dz. cyt.*, 256.